

СПАСЬКИЙ Г. В.*

Економічні засади створення спеціальної економічної зони “Берегово”

Rezümé E dolgozat felveti a „Beregovó” szabad gazdasági övezet létrehozásának gondolatát, és javaslatot tesz annak megvalósítására. A szerző rövid gazdasági értékelést nyújt a kárpátaljai agrárpar eddigi fejlődéséről. Feltárja azon lehetőségeket, amelyek biztosíthatnák a külföldi beruházások itteni térnyerését, valamint mindezek által a Beregszászi járás vonzó arculatának kialakíthatóságát.

Резюме Запропоновано створення спеціальної економічної зони “Берегово”. Надано коротку характеристику розвитку АПК Закарпатської області. Наведено можливості залучення іноземних інвестицій та формування привабливого іміджу Берегівського району.

Метою створення спеціальної економічної зони “Берегово” – залучення інвестицій, сприяння розвитку зовнішньоекономічних зв'язків, збільшення поставок високоякісних товарів і послуг, створення ринкової інфраструктури та створення підприємств ринкового типу. Необхідною умовою створення спеціальної економічної зони є вивчення і опанування іноземних наукових досягнень, участь в аналізі тенденцій світової економіки, вивчення кон'юнктури ринку і підготовка кадрів.

Згідно з Законом України “Про спеціальний режим інвестиційної діяльності” ст.1, такий спеціальний режим в Берегівському районі може бути запроваджений на строк до 15 років і стосується пріоритетних видів економічної діяльності, перелік яких визначає Кабінет Міністрів України. Берегівський район Закарпатської області межує з Угорською Республікою і на сьогодні діє 4 пункти перетину кордону, що надає надзвичайні можливості для економічного розвитку району та усього Закарпатського регіону.

Закарпатська область має значні природні конкурентні переваги для виробництва продовольчих товарів. Позиційна дислокація з 4-а країнами Європи – Польщею, Словаччиною, Угорщиною, Румунією надає надзвичайні можливості для економічного розвитку регіону. Це сприяє розвитку зовнішньоекономічних зв'язків. І в першу чергу прикордонних зовнішньоекономічних зв'язків, оскільки територіальна близькість партнерів сприяє міжнародній виробничій кооперації, дозволяє економити на транспортних витратах, які в структурі витрат на виробництво експортно-імпоротної операції нерідко досягають третини.

Закарпаття - наймолодша область України, розташована на південно-му заході України, яка займає південно-західну частину Українських Карпат та північно-східну частину Середньодунайської низовини по річці Тиса та її притоках. Територія становить 12,8 тис. кв. км, 80% території - гори, 20%-нищина і тераси річок.

Клімат сприяє розвитку виробництва аграрної продукції в регіоні. Однак сільське господарство області зумовлене низькою землезабезпеченістю. Показники забезпеченості в розрахунку на одного жителя сільськогосподарськими

* Доцент кафедри суспільних дисциплін Закарпатського угорського інституту ім. Ференца Ракоці ІІ

угіддями та ріллею найнижчі в країні і становлять відповідно 0,36 га та 0,15 га. Площа сільськогосподарських угідь становить близько 469 тис. га (це 1,1 % від загальнодержавного), з них 199,2 тис. га - рілля, 219,6 тис. га – сіножаті та пасовища, 31,9 тис. га - багаторічні насадження. Щорічно виробляється біля 2,1-2,5% продукції аграрної продукції країни.

Сільськогосподарські угіддя використовуються більш ефективно, ніж на Україні в цілому та в Західних областях України і цей показник більший відповідно в 1,9-2,4 раза і на 13-20%.

За природними та економічними умовами область поділяється на три підзони: низинну, передгірну та гірську. Клімат на території області помірно-континентальний. Середньорічна температура коливається від 4 градусів в гірській до 8-10 градусів в передгірній та низинній підзонах області. Кількість опадів в гірській та передгірній підзонах коливається від 530 до 2600 мм. Сума активних температур 3000-3200 градусів в низинній зоні та 2400-2800 градусів в передгірній.

Така кількість тепла в низинній зоні і передгір'ї при оптимальних режимах вологості повітря і ґрунту цілком достатня для вирощування винограду, плодів, ягід, овочів, соняшнику, тютюну, картоплі, кукурудзи та кормових культур.

Найпоширеніші типи ґрунтів: дернові, лугові, дерново-буроземні, буроземно-підзолисті, бурі лісові. Ґрунти мають слабо кислу, кислу або дуже кислу реакцію розчину, малозабезпечені рухомими формами азоту. Гумусу в ґрунтах дуже мало /1,8-3,3 %/.

Орні землі в гірських районах придатні для створення культурних кормових угідь, високопродуктивних сіножатей і пасовищ, для вирощування картоплі, ягід, лікарських рослин та пряно-ароматичних культур. При вмілому використанні полонин вони можуть стати значним джерелом виробництва продукції. Нині 39 тис. га полонинських угідь придатні для використання.

Розвиток сільського господарства Закарпаття в 1990-2003 роках характеризується зменшенням обсягів виробництва /табл. 1./.

1. Динаміка виробництва аграрної продукції в Закарпатті /у порівняльних цінах 2000р./*

Продукція	Роки							2003р.у % до 1990р.
	1990	1995	1999	2000	2001	2002	2003	
Вал. прд., м.г.	1573,9	1251,9	1131,8	1223,9	1341,6	1379,7	1426,3	90,6
Рослинництво	745,1	592,8	476,6	591,2	633,8	662,4	704,0	94,5
Тваринництво	828,8	659,1	655,2	632,7	707,8	717,3	722,3	87,1
Зернові, т.т.	305,9	196,9	176,3	166,8	243,9	260,7	272,0	88,9
Нас. сон., т.т.	1,4	2,0	1,3	1,2	1,1	1,7	2,3	164,3
Картопля, т.т.	337,5	326,8	378,3	478,0	474,6	534,0	521,9	154,6
Овочі, тис. т	128,6	121,7	112,9	123,3	186,8	193,7	208,5	162,1
Пд. та яг., т.т.	138,8	116,5	47,0	103,6	78,4	72,3	86,0	61,9
Виноград, т.т.	28,5	13,8	23,7	41,9	26,4	26,0	31,2	109,5
М'ясо, тис. т	66,7	49,2	46,9	45,0	45,1	47,5	48,6	72,9
Молоко, тис. т	374,8	352,1	363,5	360,3	373,1	388,9	392,7	104,8
Яйця, ман.шт	278,1	240,4	242,0	229,7	259,4	283,2	292,7	105,2

*Дані статистичного управління Закарпаття за 1990-2003 роки

В 2001 році виробництво валової продукції сільського господарства в господарствах усіх категорій зменшилося порівняно з 1990 роком на 329 млн. грн, у порівняльних цінах 1996 року, (43,3%), порівняно з 1995 роком – на 112 млн. грн, або на 20,7%. Однак в зв'язку із значною часткою у виробництві продукції особистих підсобних господарств населення значного спаду виробництва не відбулося. Значна частина аграрної продукції сировинна база для харчової промисловості регіону.

Характерною особливістю харчової промисловості є те, що вона відноситься до галузей із швидким обігом капіталу, окупність якої за рахунок прибутку здійснюється за нормальних умов господарювання в межах 2-5 років, тоді як в інших галузях вона сягає 8-12 років. Виробництво основних видів продукції харчової промисловості регіону досягло таких розмірів / табл.2. /

2. Виробництво основних видів продукції харчової промисловості в Закарпатті.*

Продукція	1990	1995	1999	2000	2001	2002	2003	2003р. в %до 1990
М'ясо (у т.ч. супбпр.), тис. т	29,4	6,8	1,9	1,2	1,8	1,2	2,1	7,1
Прод. з незбирн. молока в перер. на молоко, т.грн.	111,2	2,5	8,9	2,7	3,7	5,7	4,2	3,8
Консерви всього,ман.ум.б.	148,8	25,1	11,6	22,2	33,2	59,5	98,2	66,0
Тваринне масло тис.т.	1,3	0,3	0,1	0,1	0,1	0,3	0,1	7,7
Сир жирний тис.т.	4,3	0,5	0,5	0,1	0,1	0,04	0,05	1,2
Олія, тис. т	3,4	0,4	0,4	0,4	0,3	0,4	0,2	5,9
Мargarinova продукція, тис. т	32,0	9,1	3,3	0,8	-	-	-	-
Пиво, ман. дал	1,6	0,2	0,2	0,1	0,2	0,2	0,1	6,2
Горілка та лікero-водочні виробн, ман. дал.	-	303	43	82	134	23	3	-
Безалког. напої, ман. дал.	2,3	0,1	0,1	0,1	0,2	0,5	1,0	43,5
Мінеральні води, ман.дал.	5,7	2,3	5,2	4,6	5,6	6,0	6,5	114,0
Сіль кухонна (вид.), тис. т	900,0	313,7	211,4	246,5	194,2	116,1	132,3	14,7

*Дані статистичного управління Закарпаття за 1990-2003 роки

Природно-кліматичні умови і відповідно, сировинна база харчової промисловості складає передумови для ефективної взаємодії з країнами сусідами в сфері виробництва продовольства.

Прикладом ефективного прикордонного співробітництва є приватні тісні ділові зв'язки Берегівського консервного заводу і консервного заводу "Ніршиг" м. Ніредьгаза (Угорщина), результатом якого є впровадження автоматичних ліній безперервної дії по виробництву консервного яблучного соку та безалкогольних напоїв, які дозволяють більш ефективно переробляти яблука в сезон збору і скоротити витрати при їх переробці й зберіганні.

Водночас, природні конкурентні переваги регіону в територіальному поділі праці використовуються в недостатньо. Харчова промисловість регіону майже не використовує сировину не деревного походження закарпатських лісів /гриби та ягоди/. Значна частина нелегально вивозиться за кордон, а потім імпортується в переробленому вигляді в інші регіони України.

Створення поряд із спеціальною економічною зоною "Закарпаття" /740 га/ нової спеціальної економічної зони на території Берегівського району "Берегово" /500 га/ району, області сприятиме не тільки соціально-економічному розвитку, а й поглибленню інтеграції економіки Закарпаття та України в

цілому із Європейським та світовим ринком. Тут сприятливі умови для вкладання іноземних інвестицій у розвиток виробництва, надання послуг, розвиток туризму, відпочинку, санаторно-курортного лікування.

Передбачається, що на території зони розміщуватимуться підприємства, які здійснюють операції з обслуговування транзитних вантажів, складське господарювання нового типу, підприємства торгівлі, аграрні, переробні, а також підприємства, що застосовують новітні технології з метою виробництва товарів для експорту.

Новостворена спеціальна економічна зона “Берегово” повинна відрізнятися від СЕЗ “Закарпаття” і ліквідувати монопольне становище СЕЗ “Закарпаття” надане їй державою. За ознаками господарської спеціалізації – за профілем діяльності більшості фірм, які господарюватимуть в новій зоні в деякій мірі повинні відрізнятися від діючої /схема 1/.

СХЕМА – 1. Профіль діяльності зони

ТОРГОВЕЛЬНІ	ПРОМИСЛОВО-ВИРОБНИЧІ	ТЕХНІКО-ВПРОВАДЖУВАЛЬНІ	СЕРВІСНІ
Вільні митниці	Імпортозаміщенні	Технополіси	Офшорні
Бонові склади	Експортно-виробничі	Технопарки	Фінансові центри
Вільні порти	Промислові парки	Зони розвитку	Банківські послуги
Зони вільної торгівлі	Науково-промислові парки		Туристичні послуги
			Екопарки

У СЕЗ “Берегово” повинен бути встановлений спеціальний пільговий режим і щодо оподаткування прибутку платників податку на прибуток, які зареєстровані на її території; на доходи, отримані нерезидентами з джерелом походження з території зони від впровадження господарської діяльності. Такий спеціальний пільговий режим оподаткування застосовується до суб’єктів підприємницької діяльності, зареєстрованих на території спеціальної економічної зони, в обсягах господарської діяльності, що проводиться на цій території.

На СЕЗ “Берегово” необхідно розширити риси, притаманні зонам вільної торгівлі. Вони є обмежені ділянки території, в межах яких встановлений пільговий режим порівняно із загальним режимом господарювання. До форм вільної торгівлі можна віднести спеціальні магазини на нейтральних територіях. Нова спеціальна економічна зона утворена на території Березівського району повинна мати риси промислово-виробничих зон, зокрема експортно-виробничої, техніко-впроваджувальних притаманних для зони розвитку нової і високої технології.

Спеціальна економічна зона “Берегово” має носити також риси сервісних зон. Це території з пільговим режимом підприємницької діяльності для фірм і організацій, які надають різні фінансово-економічні, страхові та інші послуги. До них відносяться офшорні зони, які приваблюють підприємців сприятливим валютно-фінансовим, фіскальним режимом, високим рівнем банківської і комерційної таємниці, лояльністю державного регулювання.

Офшорний бізнес, доцільно концентрувати у СЕЗ “Берегово”. Така діяльність стосується, банківської, страхової справи, операцій з нерухомістю, усіх видів експортно-імпортних операцій, консалтингу.

Нині в районі проводиться відповідна організаторська робота з питань залучення іноземних інвестицій, формування привабливого іміджу Березівського району серед потенційних іноземних інвесторів. Вся ця робота ведеться згідно розробленої районної програми інноваційно-інвестиційної діяльності на 2004-2010 роки.

Значна увага приділяється відновленню роботи неефективно діючих підприємств туристично-рекреаційної галузі району, а саме, ТОВ “Санаторій “Косино” та пансіонату “Енергетик” ВАТ “Закарпаттяобленерго”. Для відновлення роботи ТОВ “Санаторій “Косино” розроблено бізнес-план на проведення реконструкції та будівництва відкритого басейну з термальною водою на загальну суму 200 тис. дол. США і проведено декілька раундів переговорів з угорськими інвесторами.

Поряд з цим в межах Березівського району /крім м. Берегово/, як на території пріоритетного розвитку /ТПР/, у відповідності до Закону України “Про спеціальний режим інвестування у Закарпатській області” функціонують три підприємства, які реалізують інвестиційні проекти:

ТОВ “Закарпатполіметали”, яке здійснює проект вартістю 4003 млн. дол. США і кошти станом на 1.01. 2006 р. повністю використані /освоєні/. Освоєння іноземних коштів проектом не передбачалось;

ТОВ “Яблуко”, яке працює на базі колишнього КСПП “Тиса” в с. Боржава, і реалізує проект вартістю 1118,4 тис. дол. США в т.ч. іноземних коштів 994,7 тис. дол. США. Станом на 1.01. 2006 року тут вже освоєно 994,7 тис. дол. США, в т.ч. 994,7 тис. дол. США іноземних;

ТОВ “Артос”, яке працює на базі колишнього держплемзаводу “Закарпатський” і реалізує проект вартістю 456,0 тис. дол. США за рахунок внутрішніх інвестицій. Станом на 1.01. 2006 року тут освоєно 86,0 тис. дол. США, яке використовувалось в основному для закупки сільськогосподарської техніки та обладнання.

Згідно Закону України “Про спеціальний режим інвестиційної діяльності в Закарпатській області контроль за роботою даних підприємств є повноваженням облдержадміністрації та Органу управління СЕЗ “Закарпаття”. Орган управління СЕЗ “Закарпаття” здійснює також експертизу бізнес-планів та інвестиційних проектів цих підприємств. Через нього здійснюються усі погодження щодо завезення для використання імпортованого обладнання, матеріалів та комплектуючих деталей для реалізації інвестиційних проектів.

У спеціальній економічній зоні іноземні інвестори повинні мати багатопільг, але система з нульовими податками не повинна застосовуватись. На базі спеціальної економічної зони “Берегово” повинні діяти в основному спільні підприємства.

Ефективне створення спільних підприємств в економічній зоні за досвідом Китаю: з моменту заснування спільного підприємства 51% має належати Україні: через 5-6 років – не менше 75% акцій; через 10-12 років спільне підприємство має стати повністю українським.

У середині 80-х років особливого розвитку зазнали так звані науково-технічні парки – новий тип спеціальних зон розвитку високих технологій в нашому випадку Агропромислового комплексу регіону. Вони є не тільки спеціальними територіями, на яких сконцентровані заклади освіти, технології, висококваліфіковані кадри, а й новими суспільними формами, головна мета яких – сприяння зв'язку науки з виробництвом і економікою.

У 90-их роках в США нараховувалось майже – 100 наукових парків, Великобританії – 40, Франції – 30.

В створенні спеціальної економічної зони надзвичайно важливу роль повинні відіграти технопарки – це вищі навчальні заклади та науково-дослідні організації. Спеціальна економічна зона “Берегово” повинна комплексно розв'язувати проблеми розвитку регіонів області на основі інноваційного процесу з урахуванням економічної політики регіону по структурній перебудові економіки району.

Ядром спеціальної економічної зони “Берегово” мають бути наукові та науково-технічні центри. Зона повинна розвиватись тільки на основі інноваційної економічної теорії.

На спільних підприємствах спеціальної економічної зони “Берегово” повинні виготовлятися за новими, сучасними технологіями не на ті товари, що виробляє фірма – партнер, а на нові – ті, що є в регіональній програмі.

Пошук організаційних та економічних механізмів, які дозволили б ефективно розвинути підприємництво в спеціальній економічній зоні призводить до того, щоб запропонувати нову форму інтеграції науки та виробництва – технополіси. Технополіси є творчим посередником між досягненнями фундаментальної науки, конкретним виробництвом та інтересами розвитку регіону.

Технополіс в Берегівському районі – це не тільки науково - технічний центр по створенню та освоєнню нових типів розробок, виробництва сучасного обладнання, але й центр міжнародного наукового співробітництва, видавничої діяльності, належного сервісу та інтенсивного культурного життя.

Важливе значення матиме нова форма науки – мало підприємницька. Яка сформована для становлення ринкової економіки.

Сфера мало підприємницької науки обмежуватиметься інтересами малого або середнього підприємства, окремого власника / в сільському господарстві селянських/фермерських/ господарств, особистих підсобних господарств населення та ТОВ, в переробній промисловості акціонерних товариств/

Як правило, технополіс органічно об'єднує регіональні особливості та можливості наявного науково-технічного потенціалу. Позитивний досвід, який може стати основою при їх створенні накопичений в Закарпатському угорському інституті ім.. Ференца Ракоці II та Закарпатському інституті агропромислового виробництва.

Створення технополісів у відповідній степені дозволить також вирішити проблему міграції науковців за кордон.

У практичному плані найбільш придатними для створення є мікрорайон навколо такого високотехнологічного виробництва, як Берегівський консервний завод та кафедр навчального закладу Закарпатського угорського інституту ім.. Ференца Ракоці II в м. Берегово. Адже головне тут – наявність відповідних кадрових ресурсів (правилом є 60-80 відсоткова та навіть більша питома

вага науковців у загальному штаті працівників), дослідницько-виробничої, соціально-побутової інфраструктури, транспортно-комунікаційної мережі.

Технополіс – це не тільки інструмент оптимізації територіального розміщення агропромислового виробництва в районі, підвищення її ефективності, створення нових видів продукції. Це в свою чергу потужний фактор поглиблення міжнародного поділу праці, спеціалізації та розвитку нових видів виробництва в Берегівському районі.

Технополіси необхідно створювати при спеціальній економічній зоні “Берегово”. Конкуренція між різними формами підприємств агропромислового комплексу в рамках технополісу і за її межами буде сприяти прискореному та широкому використанню результатів фундаментальної науки в господарській практиці.

На спільних підприємствах спеціальної зони яку пропонується створити в Закарпатті (на кордоні з Угорщиною) повинні виготовлятися за новими технологіями не ті товари, що виробляє фірма – партнер, а нові – ті, що намічені державною програмою. Неприпустимим є створення спільних підприємств без оподаткування. Держава повинна взяти на себе контроль за Українською часткою валюти в спільному підприємстві і створити умови, щоб ця валюта не “втікала” за кордон.

Передбачаючи, що в Берегівському районі створюється спеціальна економічна зона, необхідно визначити, які наслідки, стимули та перспективи, які можуть переконати іноземних чи національних інвесторів розпочати діяти в спеціальній економічній зоні “Берегово”.

Не слід забувати, що успіх чи збитки в Спеціальній економічній зоні “Берегово” буде перш за все залежати від позитивної чи негативної реакції підприємств, які вкладатимуть інвестиції.

Első hó

A család. Hortobágy

2008. november 20.

Képzőművészeti kiállítás (őszi tárlat) Kopriva Attila festőművész,
a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola tanárának munkáiból